

SIDUS EESTI: LÕIMUMINE, SH KOHANEMINE 2022-2025

Tulemusvaldkond	Sidus ühiskond
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti on sidus ja kaasav ühiskond
Valdkonna arengukava	Sidusa Eesti arengukava 2021–2030 eelnõu
Programmi nimi	Lõimumis-, sh kohanemisprogramm
Programmi eesmärk	Eesti ühiskond on lõimunud ja sotsiaalselt sidus, erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnaelus ja jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Kõigile Eestis elavatele inimestele on loodud võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks.
Programmi periood	2022.–2025. aasta
Peavastutaja (ministeerium)	Kultuuriministeerium
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	
Kaasvastutaja ministeerium ja selle valitsemisala asutused (ühisprogrammi puhul)	

Sissejuhatus

Programm toetab sidusa ühiskonna teket, aitab kaasa ühtekuuluvustunde loomisele erinevate elanikkonnagruppide vahel Eesti ühiskonnas ning Eesti elanike teadlikkuse kasvule erinevatest kultuuridest ja keeltest.

Riiklikul tasemel hakati lõimumispoliitikaga tegelema 1990. aastate lõpus: esimene valdkonna arengukava töötati välja aastatel 1997–2000 ning loodi lõimumispoliitikaga tegelevad institutsioonid, sh Integratsiooni Sihtasutus (edaspidi *INSA*). Alates 2000. aastast, mil esimene lõimumise valdkonna arengukava vastu võeti, on tehtud kaheksa integratsiooni monitooringut¹, mitmeid lõimumise valdkonna uuringuid ning toimunud on arengukavade ja programmide lõpp- ja vahehindamised. Uuringud ja analüüsid kinnitavad, et ühiskonna sidusus on kasvanud ja lõimumise võtmevaldkondades on toimunud positiivsed arengud, kuid jätkuvalt on mitmed väljakutsed ja kitsaskohad.

¹ Integratsiooni monitooring viidi läbi aastatel 2000, 2002, 2005, 2008, 2011, 2015, 2017 ja 2020/2021

Ühiskonna sidususe suurendamine ja riigi põhirahvastikust erineva keele- ja kultuuritaustaga inimeste kohanemine ja lõimimine ühiskonnaellu on muutumas üha olulisemaks nii riigi stabiilsuse, majanduse kasvupotentsiaali kui ka ühiskonna heaolu seisukohast. Kultuuriline mitmekesisus ja erinevuste austamine toetab riigi arengupotentsiaali, kuid samas on see ka ühiskonnale väljakutse. Sidususe saavutamiseks on vajalik ebavõrdsuse ja tõrjutuse vähendamine ning sotsiaalsete suhete, sidemete ja suhtlemise tugevdamine. Lõimumisprotsess on vajalik, et inimesed ei lahkuku Eestist, rändetaustaga elanikkond tunnustaks ühiskondlikke käitumis- ja väärtusnorme ja et iga Eesti riigi elanik saaks rakendada oma potentsiaali täiel määral sõltumata vanusest, soost, etnilisest või rahvuslikust päritolust, usutunnistusest, puudest või seksuaalsest sättumusest.

Eesti kohanemis- ja lõimumispoliitika lähtub kohustustest ja eesmärkidest, mida toob kaasa Eesti liikmesus rahvusvahelistes organisatsioonides, ning arvestab Euroopa Liidu tasandil kindlaksmääratud ja kooskõlastatud õigus- ja tegevuspõhimõtete raamistikku.

Kohanemist – esimesed viis aastat pärast saabumist, mil uussisserändaja saab alusteadmised ja -oskused riigis tegutsemiseks – loetakse esimeseks sammuks tema edasisel lõimumisel. Lõimumise all mõistetakse ühiskonna kultuurilise, poliitilise ja sotsiaalmajandusliku sidususe suurenemist. Lõimumistegevused toetavad eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste aktiivset osalust sotsiaalselt sidusa ühiskonna kujunemisel. Edukas lõimumisprotsess toimub eeskätt vabatahtliku valiku ja motivatsiooni toel, mida toetab riiklik ja kogukondlik institutsionaalne raamistik, kuhu lisaks avaliku sektori organisatsioonidele, sh kohalikele omavalitsustele, on kaasatud ka erasektori ja kodanikuühiskonna organisatsioonid.

Senise lõimumispoliitika peamise sihtrühmana on nähtud valdavalt venekeelseid Eesti püsielanikke, kellel ei ole Eesti kodakondsust ja kes on valdavalt Vene Föderatsiooni kodanikud või määratlemata kodakondsusega isikud. Uue programmiperioodi lõimumise, sh kohanemise tegevusi suunatakse nii eesti emakeelega inimestele kui ka senisest enam uussisserändajatele (sh rahvusvahelise kaitse saajatele), tagasipöördujatele ja rahvuskaaslastele.

Lõimumis-, sh kohanemispoliitika on horisontaalse iseloomuga ning hõlmab riigi eelarvestrateegias mitut poliitikavaldkonda, aidates saavutada nende eesmarke, sh säilitada eesti keelt ja kultuuri, kindlustada Eesti riigi julgeolekut ning suurendada majanduse konkurentsivõimet. Samal ajal toetavad teiste poliitikavaldkondade tegevused lõimumispoliitika eesmärkide elluviimist.

Selles lõimumis-, sh kohanemisprogrammis on kajastatud ainult Kultuuriministeeriumi tegevusi, mida tuleb vaadelda lõimumiseesmärkide saavutamiseks kogu avaliku sektori tegevuste koosmõjus.

Programmi juhtimiskorraldus

Programmi koostamise ja elluviimise eest vastutab ning seiret koordineerib Kultuuriministeerium kultuurilise mitmekesisuse asekancleri juhtimisel. Elluviidavad tegevused ja prioriteedid lähtuvad Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist, on kooskõlas riigi eelarvestrateegia protsessiga nelja aasta lõikes ja täpsustatakse ühe aasta lõikes riigieelarve protsessi raames. Kultuuriministeerium uuendab programmi igal aastal ja pikendab seda ühe aasta võrra, tagades kooskõla riigi eelarvestrateegia perioodi ja riigieelarveliste vahenditega.

Lõimumis-, sh kohanemisprogrammi rakendamiseks, mis keskendub Kultuuriministeeriumi rahastatavatele tegevustele, koostab ministeerium igal aastal lisaks tulemusaruande, mis esitatakse Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamise protsessis. Ministri kinnitatud programm avalikustatakse Kultuuriministeeriumi kodulehel pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist Riigikogus ning riigieelarve vahendite täiendavat liigendamist Vabariigi Valitsuses.

Lõimumis-, sh kohanemisprogrammis kajastatakse Kultuuriministeeriumi planeeritud, elluviidavaid ning rahastatavaid tegevusi ja teenuseid ning antakse ülevaade olulisematest uutest algatustest. Teiste ministeeriumide elluviidavad ühiskonna lõimumist toetavad tegevused kajastatakse ministeeriumide juhitavate programmide ja tegevuste raames. Samuti analüüsitakse tulemusi mõõdikute monitoorimise kaudu.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk: Eesti ühiskond on lõimunud ja sotsiaalselt sidus, erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnaelus ja jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Kõigile Eestis elavatele inimestele on loodud võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks.

Tulemusvaldkonna ja programmi mõõdikud

Mõõdik, sh allikas	Algtase (viimane teadaolev aasta)	Sihttase 1 (2022)	Sihttase 2 (2023)	Sihttase 3 (2024)	Sihttase 4 (2025)
Tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaalu indeks teistest rahvustest isikute hulgast, % <i>Allikas: Eesti integratsiooni monitooring (EIM)</i>	39% 46% (2020)	Ei mõõdeta	40% 55%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta
Avatud hoiakuga inimeste osakaal sallivuse koondindeksi alusel, % <i>Allikas: EIM</i>	eestlased 47%; teised rahvused 66% (2020)	Ei mõõdeta	eestlased: 40%; teised rahvused: 70%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta
Enesehinnanguline informeeritus Eestis toimuvast eestlaste ja teistest rahvustest elanike seas, % <i>Allikas: EIM</i>	93% eestlastest ja 87% teistest rahvustest inimesi peavad seda heaks või väga heaks (2020)	Ei mõõdeta	85% eestlastest ja 85% teistest rahvustest inimesi peavad seda heaks või väga heaks	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta

Aktiivse eesti keele oskusega inimeste osakaal teistest rahvustest elanikest. Eesti keelt mitte oskavate inimeste osakaal teistest rahvustest elanikest, % <i>Allikas: EIM</i>	41% (valdab vabalt või saab aru, räägib ja kirjutab); 8% ei valda eesti keelt (2020)	Ei mõõdeta	50% (valdab vabalt või saab aru, räägib ja kirjutab); 8% ei valda eesti keelt	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta
Kontaktide tihedus eestlaste ja teiste rahvuste esindajate vahel (osakaal, kellel on palju kontakte), % <i>Allikas: EIM</i>	eestlased 38%; teised rahvused 64% (2017) ²	Ei mõõdeta	eestlased: 50%; teised rahvused: 75%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta

Programmi eelarve

KULUDE JA INVESTEERINGUTE JAOTUS MEETMETE JA PROGRAMMI TEGEVUSTE VAHEL (eur)	2022 eelarve	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve
Lõimumis-, sh kohanemisprogramm	6 486 100	5 140 970	4 837 188	4 839 306
Lõimumispoliitika kujundamine, toetamine ja arendamine	6 486 100	5 140 970	4 837 188	4 839 306
Lõimumis-, sh kohanemispoliitika kujundamine	1 593 558	1 545 108	1 477 651	1 478 653
Lõimumis-, sh kohanemispoliitika rakendamine	4 892 542	3 595 862	3 359 537	3 360 653

² EIMiga 2020. a arutati andmed ümber ja muudeti indikaatori sõnastust – “Eestlaste ja teistest rahvustest elanikega tihedalt suhtlevate elanike osakaal (osakaal, kes suhtlevad iga päev või vähemalt 4 suhtlussfääris korda nädalas).” 2020. a tulemus: eestlased: 30%; teised rahvused: 39%.

Olukorra lühianalüüs

Tänapäeva Eesti on riik, kus elab erineva etnilise, kultuurilise ja keelelise tausta ja päritoluga inimesi ning sisserände tulemusel võib ühiskonna heterogeensus ning keeleline ja kultuuriline mitmekesisus veelgi kasvada.

Rahvastikuregistri 1.01.2021 andmete kohaselt elab Eestis **1 339 361** elanikku, kellest **1 133 954** on Eesti Vabariigi kodanikud. Määratlemata kodakondsusega inimeste arv, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli 68 992 (5,2% elanikest). Teiste riikide kodanike arv, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli 136 415 (suurim osakaal on Venemaa Föderatsiooni kodanikel (84 952), järgnevad Ukraina kodakondsusega isikud (11 416)).

Statistikaameti andmeil (2020) elab Eestis 194 rahvuse esindajat. 68% riigi elanikkonnast on rahvuselt eestlased, 25% venelased, 2% ukrainlased, 0,8% valgevenelased ja 0,6% soomlased. Eestis elab ka väike roma kogukond (rahvastikuregistri andmetel 1.06.2021. a seisuga 673 inimest, kes on nimetanud oma rahvuseks roma/mustlane, neist umbes kolmandik (237 inimest) Valga vallas.

Lõimumisvaldkonna olulisteks väljakutseteks on regionaalsed lõhed ning keelekeskkondade segregatsioon.³ Venekeelsed elanikud on koondunud Ida-Virumaale ja Harjumaale (eelkõige Tallinna, Maardusse, Paldiskisse, Loksale), kus elatakse samades asulates, kuhu sisserändajana Teise maailmasõja järgsel nõukogude võimu perioodil elama saabuti. Taoline olukord takistab ühiskonnas eri kogukondade sidususe ja vastastikuste kontaktide teket.⁴ Seetõttu on vaja tegeleda nii uussisserändajate kui ka vähelõimunud isikute lõimumise kultuuriliste, keeleliste ja regionaalsete erinevustega.

Viimasel aastakümnel on erinevate sotsiaalsete, majanduslike ja poliitiliste protsesside tulemusel toimunud olulised muutused ka Eesti rändeprotsessides. Rahvusvaheline ränne ei ole Eesti jaoks midagi uut, kuid väljarände asemel näeme viimastel aastatel üha kasvavat sisserännet. Alates 2015. aastast on Eesti rändesaldo muutunud positiivseks, üha enam sisserändajaid soovib jääda Eestisse püsivalt. Väljaränne on vähenenud ning kasvanud on Eesti kodanike tagasipöördumine ja sisseränne.

2020. aastal sai tähtajalise elamisloa või -õiguse 10 023 inimest, neist 6110 kolmandate riikide kodanikku ja 3913 ELi, EMP või Šveitsi kodanikku.⁵ Euroopa Liidust tuleb Eestisse elama enim Soome ja Läti kodanikke, kolmandatest riikidest saabujate hulgas on enim Ukraina ja Venemaa Föderatsiooni kodakondsusega inimesi.

Kolmandatest riikidest pärit sisserände peamised põhjused 2020. aastal olid töötamine (3024), pereränne (2153) ja õppimine (662). Nagu 2019. aastal, täitus ka 2020. aastal sisserände piirarv juba aasta esimesel kuul.

Eesti integratsiooni monitooring (EIM) 2017. aasta, 2016/2017. aasta Eesti inimarengu aruanne, Statistikaameti andmed ning muud rakendusuuringud toovad välja mitmed lõimumisalasised probleemid, millele tuleb tähelepanu pöörata: teistest rahvustest isikute vähesem usaldus riigi institutsioonide vastu, madal aktiivse riigikeele oskusega inimeste arv ja keelekeskkonna puudumine, erinevast rahvusest inimeste vähesed omavahelised kontaktid, teistest rahvustest inimeste madal osalus vabatahtlikus liikumises ja vabakonna organisatsioonides, eestlaste vähene kaasamisvalmidus, eestlaste ja teistest rahvustest inimeste erinevad harjumused meediatarbimises ning ühise infovälja puudumine.

³Leetmaa, K. 2017. Elukoht kui lõimumise mõõdupuu: muutused keelekogukondade elukohtade eraldatuses. Eesti Inimarenguaruanne 2016/2017. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu.

⁴*Ibid.*

⁵Politsei- ja Piirivalveameti ja Rahvastikuregistri andmed seisuga 08.01.2020. Välismaalaste seaduse alusel tehtud tähtajalise elamisloa ja -õiguse otsused ja 2019. a-l registreeritud tähtajalise elamisõiguste arv. Andmed ei sisalda püsivalt Eestisse elama asumiseks antud tähtajaliste elamislubade arvu.

Balti Uuringute Instituut viis 2019. aastal läbi lühiuuringu, mille eesmärk oli üle vaadata integratsiooni monitooringute senine korraldus ja meetodika ning täpsustada seeläbi monitooringute läbiviimise korraldust ning üldised põhimõtted perioodiks 2020–2030. Lähtudes uuringu tulemustest korraldati 2020. aastal monitooringu läbiviimiseks hange ning monitooringu tulemused selguvad 2021. aastal. 2019. aastal esitleti arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ vahehindamise (riigieelarvest ja ESFist rahastatavate tegevuste) tulemusi ja lähtuvalt sellest tehti poliitikamuudatuste ettepanekuid uue arengukava koostamisel.⁶

Ühiskonna sidusus on mõnedes võtmevaldkondades viimastel aastatel suurenenud, nt Eesti elanike suhtumine sisserändesse on muutunud positiivsemaks. Samuti vähenevad majanduses ja tööturul parematel aegadel tööturulõhed eestlaste ja teistest rahvustest inimeste vahel, kuid majandussurutise ja kriiside ajal erinevused suurenevad. Paranenud on teistest rahvustest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus ning eesti keele tasemeeksamite sooritus. Koolieelsetes lasteasutustes keelekümblusena eesti keeles õppivate laste osakaal on kasvanud, samuti on suurenenud nende venekeelsete noorte osakaal, kes sooritasid B2-taseme eksami väga hea tulemusega (üle 75 punkti). Telekanali ETV+ vaadatavus venekeelse elanikkonna seas on suurenenud 2020. aastal 31% võrreldes 2019. aastaga ja tõusnud nädalases arvestuses kõige enam vaadatavaks venekeelseks telekanaliks Eestis.

2020. aastal sai naturalisatsiooni korras kodakondsuse 764, 2019. aastal 751 inimest. Määratlemata kodakondsusega isikute arv vähenes eelkõige tulenevalt demograafilistest protsessidest. 2021. aasta algul omas kehtivat elamisluba või -õigust 73 206 määratlemata kodakondsusega isikut, 2019. aasta lõpus oli neid 75 607⁷.

Lõimumisvaldkonnas on läbi aastate suurema tähelepanu all olnud eesti keele oskus ja selle omandamine. Riigikeele oskus mõjutab nii sotsiaalmajanduslikku kui ka kultuurilist lõimumist. Eesti keele õppe võimaluste mitmekesisus ja täiskasvanute kasvanud õpimotivatsioon avaldas mõju eesti keele tasemeeksamite sooritusele. 2020. aastal sooritas SA Innove korraldatud eesti keele tasemeeksami positiivselt 57,6% A2-, B1-, B2- või C1-taseme eksamil käinutest.

Motivatsioon eesti keelt õppida on tugevalt seotud tööturuga. Üle 90% INSA ja Töötukassa koolitusel osalenutest nimetas eesti keele õppimise põhjusena paremat hakkamasaamist ja väljavaateid tööturul. Samuti ajendas eesti keele õppimist integratiivne motiiv: soov tulla paremini toime igapäevastes olukordades ning osaleda ühiskondlikus- ja kultuurielus.⁹ Rakendusuuringu järgi on neid, kes plaanivad lähema kolme aasta jooksul eesti keelt õppida 52 000–68 000 inimest.

Eestis elavaid rahvusühmi tugevalt eristavaks trendiks on endiselt hinnangud eri infoallikate olulisusele ja usaldusväärsele.

EIM 2020 andmete järgi peavad kõige olulisemaks infoallikaks eestlased endiselt Eesti Televisiooni (ETV) (82%) ning teisi eestikeelseid tele- ja raadiokanaleid, kuigi nende olulisus on võrreldes 2017. aastaga veidi vähenenud. Venekeelsetest allikatest hindasid eestlased kõige olulisemaks telekanali ETV+ (19%), mille olulisus on koos kõigi teiste venekeelsete allikatega võrreldes 2017. aastaga veidi kasvanud.

⁶ Valdkondliku arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ rakendusplaanides perioodil 2014–2018 riigieelarvest rahastatud tegevuste vahehindamine, vt siit https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/le2020_re_vh_02.04.19.pdf
Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi ESFi kohanemis- ja lõimumismeetme rakendamise vahehindamine perioodil 2014–2018. Lõpparuanne. [https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/esf_kohanemis- ja_loimumismeetme_vahehindamine_-_lopparuanne.pdf](https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/esf_kohanemis-ja_loimumismeetme_vahehindamine_-_lopparuanne.pdf)

⁷ Politsei- ja Piirivalveameti andmed seisuga 01.01.2020.

⁸ ca 16 000 KRK-d on kriminaalselt karistatud ja ei saa seetõttu Eesti kodakondsust taotleda.

⁹ Tallinna Ülikool ja Eesti Rakendusuuringu Keskus CentAR (2018). „Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus“.

Venekeelsete elanike meediakanalite pingereas domineerivad Eesti venekeelsed uudisteportaalid (72%) ja venekeelne saade „Aktuaalne kaamera“ (64%), millele järgnevad Venemaa telekanalid (61%). Telekanalit ETV+ (55%) hinnati infoallikana peaaegu võrdseks kohalike, piirkondlike ja üle-eestiliste venekeelsete väljaannetega ning sotsiaalmeediaga (kõik 54%).

Eestikeelsete infoallikate seas on teisest rahvusest elanike jaoks kõige kõrgemal kohal eestikeelsed uudisteportaalid, mida peab oluliseks kolmandik vastanuist. Teisest rahvusest inimeste hinnangutes infoallikate olulisusele on viimase kuue aasta jooksul kõige suurema kasvu teinud kohalikud venekeelsed veebipõhised uudisteportaalid, mis on esikohalt tõuganud Venemaa telekanalid.

2020. aastal jätkus ERR-i telekanalite vaatamise kasv, seda eelkõige teistest rahvustest elanike seas. Kui 2016. aastal vaatas ERR-i telekanaleid nädalas vähemalt 15 minutit 18,6% muust rahvusest inimest (vanuses 4 eluaastat ja enam), siis 2020. aastal jälgis ERR-i telekanaleid 31,9% samast grupist.¹⁰

Võrreldes 2016. aasta näitajatega on rus.err.ee külastajate arv 2020. aastal kasvanud enam kui kuus korda. Portaali news.err.ee oli 2016. a keskmiselt 9000 unikaalset kasutajat nädalas, 2020. a ulatus see näitaja 49 000 inimeseni. Inglisekeelse portaali külastajate arv kasvas 5 korda.¹¹

Raadio 4 on jätkuvalt suurima auditooriumiga venekeelne juturaadio, sh igapäevaste raadiokuulajate arvestuses Eesti kõige suurema kuulajate arvuga raadiojaam. Raadio 4 kuulamisele pühendasid Eesti elanikud keskmiselt 5,6% ning see oli venekeelsetest raadiojaamadest kõige kõrgem tulemus.¹²

Eestis tegutseb umbes 300 rahvusvähemuste kultuuriseltsi, millest riigi toetust saavad ca 250 organisatsiooni. Riiklikud toetused rahvusvähemuskultuuridele on osutunud tõhusaks poliitikavahendiks riigis elavate rahvusgruppide vaimse kultuuripärandi säilitamisel ja mitmekultuurilise ning avatud kultuuriruumi loomisel. EIM 2017 andmete järgi ei tunne 58% teisest rahvusest inimestest mingit survet oma rahvuskultuurist loobumiseks ja eestistumiseks ning 85% leiab, et Eestis on ruumi mitmesugustele keeltele ja kultuuridele.

EIM 2020 tulemused näitavad, et eestlaste ja muust rahvusest inimeste omavahelised kontaktid on viimasel aastakümnel suurenenud eelkõige tööhõives ja õpingutes, kuid mitte vabal ajal. Eri rahvusest inimeste kontaktide soodustamiseks viiakse ellu suuremat ühiskondlikku sidusust toetavaid meedia- ja koostöötegevusi, mh kultuuri- ja spordivaldkonnas.

Kultuuritarbimises esinevad erinevused eestlaste ja teiste rahvuste esindajate vahel. Statistikaameti andmetel olid eestlased muust rahvusest inimestest tunduvalt aktiivsemad ja seda igas kultuurivaldkonnas. Kõige suurem oli teatris ja raamatukogus käinute osatähtsuste erinevus – eestlaste kasuks.

Eesti roma kogukond tunneb ühtekuuluvust Eestiga ja ühisosa eestlastega, kuid jääb sotsiaal-majanduslike näitajate poolest muust ühiskonnast järsult maha. Statistikaameti 2019. a andmetel omas kõrgharidust vaid 2% romadest, üldkesk- või kutseharidust 22%, põhiharidust 35%, algharidust 27% ning alghariduseta oli 8% romadest. Sellest tulenevalt on romade tööhõive madal (u 22%) ning toimetulek keeruline. Tõsisest toimetulekuraskustes inimene ei ole valmis osalema kodanikuühiskonnas ega oma osa ühiskonda laiemalt andma. Roma laste haridustee toetamiseks ja nende osaluse suurendamiseks avalikes teenustes käivitas Kultuuriministeerium 2020. aastal roma mentoriteenuse Valga vallas, kus elab umbes kolmandik Eesti romadest. Teenuse koordinaator on INSA. Roma kodanikuühiskonna tugevdamiseks ja sidusrühmade võimendamiseks viib Kultuuriministeerium alates 2018. aastast EL õiguste-, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programmi toetusel ellu romade lõimumist toetava võrgustiku arendamise projekte.

¹⁰ Allikas: Kantar Emor, teleauditooriumi mõõdiku-uuring, 2021.

¹¹ Allikas: ERR, 2021. Gemius Eesti. gemiusPrism Monitooring, 2021.

¹² Kantar Emor. Raadio- ja muusikakuulamise uuring, 2021.

Märkimisväärne osa eestlastest elab ka välismaal – hinnanguliselt 200 000 inimest. Aitamaks rahvuskaaslastel hoida sidet Eesti ja eesti kultuuriga ning talletamaks väliseesti kultuuripärandit, toetatakse Kultuuriministeriumi eelarvest INSA taotlusvoorude kaudu kultuurikollektiivide ja loomeinimeste kontakte, kultuurivahetust väliseesti kogukondadega ning väliseestlaste osalust eesti kultuuri suurüritustel, väliseesti noorte suviseid keele- ja kultuurilaagreid, samuti rahvuskaaslaste tagasirännet ning pakutakse nõustamis- ja kohanemisteenuseid.

Nende tegevuste vajalikkust tõestab „Rahvuskaaslaste programmi 2009–2013“ mõju-uuring, mille koostas Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE ja Balti Uuringute Instituut.¹³ Uuringust selgus, et kõige olulisemaks peavad väliseestlased tegevusi, mis võimaldavad inimestel vahetult Eestisse eesti keele ja kultuuri keskkonda tulla: Eestis õppimine, praktika Eesti ettevõtetes ja osalemine keelesaagrites. Seetõttu toetatakse Kultuuriministeriumi eelarvest väliseestlaste osalust Eesti laulupidudel, piirkondlikel laulupäevadel ja folkloorifestivalidel ning välismaal elavatele eesti lastele suunatud suviseid eesti keele ja kultuuri laagreid Eestis. Samuti rahastatakse rahvuskaaslaste kultuuriprojekte, mis aitavad kaasa väliseesti ühenduste kontaktidele Eesti riigi, omavalitsuste, kultuuriorganisatsioonide ja vabaihenduste tasandil ja tagasipöördumist toetavaid tegevusi (nõustamine, tagasipöördumistoetused väikese sissetulekuga peredele) ning koostöös Välisministeriumiga arendatakse portaali globalestonian.com infovahetuse tõhustamiseks.

Suur osa (76 %) Välisministeriumi 2021. a läbi viidud Välismaal elavate eestlaste küsitlusuuringus¹⁴ osalenutest oli huvitatud Eesti arengus osalemisest ja oma kaasatusega rahul. Lisaks toodi välja ka vajadus saatkondade uudiskirjade järele, kust saaks infot mh Eesti edulugude ja elukohariigis toimuvate eesti (kultuuri)ürituste kohta. Sellises regulaarses infovahetuses nähti muuhulgas võimalust koostöödeede ja sünergia tekkeks. EIM 2020 andmetel saavad Eestisse tagasipöördujad taaskohanemiseks kõige rohkem abi sugulastelt, sõpradelt ja teistelt lähikontaktidelt, samal ajal kui riigi pakutavaid tugiteenuseid on neist kasutanud ainult 8%. Suurem osa tagasipöördujatest ei ole pakutavate teenustega kursis.

Ajavahemikul 2016–2020 ületas Eesti kodanikest väljarändajate arv Eesti kodanikest sisserändajate arvu, kuid alates 2017. aastast on igal aastal Eestisse sisse rännanud rohkem Eesti kodanikke kui väljarännanud.¹⁵ Peamiselt on Eesti kodanikud rännanud Soome, mis on suurima Eesti diasporaaga välisriik, Suurbritanniasse ja Saksamaale. Seejuures oli Soome minejate arv Suurbritanniaga võrreldes rohkem kui üheksa korda suurem. Tagasi pöörduti enim samuti Soomest ja Suurbritanniast, aga ka Venemaalt.¹⁶

¹³ https://www.hm.ee/sites/default/files/ty_rahvuskaaslaste_uuring.pdf

¹⁴ <https://vm.ee/et/uudised/valisministeriumi-kusitus-valismaal-elavad-eestlased-tahavad-osaleda-estis-arengus>

¹⁵ Statistikaamet (2020), vt siit [RVR08: Välisränne vanuserühma, soo ja kodakondsuse järgi](#).

¹⁶ Siseministerium, Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkt (2019). „Rändestatistika ülevaade 2014–2018. Eesti“.

Perioodil 2014–2020 on rahvuskaaslaste programmi toel Eestisse tagasi pöördunud 768 inimest, nõustamisteenust on pakutud 804 inimesele. Pikka aega Eestist eemal viibinud või välisriigis sündinud eestlaste ja Eesti kodanike Eestisse naasmist toetab INSA, makstes abivajajatele tagasipöördumistoetust ja pakkudes nõustamisteenust. 2017. aastal määrati tagasipöördumistoetusi 119, 2018. aastal 149 ja 2019. aastal 68 isikule, 2020. a 55 isikule. Kui varem on muude tegevuste raames nõustatud ca 77 inimest aastas, siis 2019. aastast, mil asus tööle tagasipöördujate nõustaja, on nõustatud ca 120 peret. Tagasipöördujate kogemusnõustamise kohtumistel osales 2020. a 350 inimest. Suurt tähelepanu pööratakse tagasipöördujate tugimeetmete arendamisel koostööle kohalike omavalitsustega. Alates 2019. aastast töötab INSA rahvuskaaslaste info- ja koostööspetsialist, kes haldab ja arendab portaali [Globaalne eestlane \(Global Estonian\)](#), mis annab infot üleilmse eestlaskonna tegevustest ja aitab hoida kontakti Kodu-Eestiga. Kokku on portaaliga tänaseks liitunud 470 väliseesti seltsi, organisatsiooni ja gruppi, 320 väliseestlaste kogunemiskohta ja Eesti diplomaatilist esindust ning 60 Facebooki rühma.

Lõimuv Eesti 2020 lõpparuanne koostati 2021. aastal.

Meetmed, tegevused ja teenused

Meede 1. Lõimumispoliitika kujundamine, toetamine ja arendamine

Meetme eesmärk: tagada õiguslik ja toetav lõimumist soodustav keskkond.

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2019)	Sihttase 1 (2022)	Sihttase 2 (2023)	Sihttase 3 (2024)	Sihttase 4 (2025)
Lõimumispoliitika on koordineeritud tulenevalt lõimumisvaldkonna arengukavast. Partnerministeeriumid panustavad pikaajalistesse eesmärkidesse ja loodud on toimiv võrgustik, ei/jah <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
Kaasajastatud õigusaktid ja antavad toetused vastavad sihtrühma vajadustele ja loodud lõimumist toetav info- ja väärtusruum, ei/jah <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah

Meetme kirjeldus

Programmi meede jaguneb kaheks tegevuseks – lõimumis-, sh kohanemispoliitika kujundamiseks ja lõimumis-, sh kohanemispoliitika rakendamiseks, mille raames osutatakse kokku kaheksat lõimumisele suunatud avalikku otsest ja kaudset teenust.

Tegevus 1.1. Lõimumis-, sh kohanemispoliitika kujundamine

Eesmärk: Õigusliku ja toetava keskkonna loomine, mis soodustab lõimumist. Lõimumispoliitikat kujundatakse ja arendatakse avatult, teadmispõhiselt ning toetudes kaasamise põhimõtetele.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2020)	Sihttase 1 (2022)	Sihttase 2 (2023)	Sihttase 3 (2024)	Sihttase 4 (2025)
Kultuuriministeeriumi tööplaani ülesanded on tulemuslikult täidetud. Kaasajastatud on õigusaktid, mis vastavad sihtrühma vajadustele, ei/jah <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah

Tegevuse kirjeldus

Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse asekanstler koostöös kultuuriministri moodustatud rahvusvähemuste kultuurinõukoja ja Ida-Virumaa rahvuskultuuriühenduste ümarlauaga kujundab vähemusrahvuste kultuuriorganisatsioonidele suunatud poliitikat. Romade lõimumisküsimustega tegelemiseks ja teabe koordineerimiseks on Kultuuriministeeriumi juurde loodud romade lõimumise nõukoda.

Tihedat koostööd tehakse ka Välisministeeriumiga ÜRO ja Euroopa Nõukogu rahvusvaheliste konventsioonidega võetud kohustuste täitmise ja rahvusvähemuste õiguste seires. Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga viiakse ellu rahvuskaaslaste ja hõimurahvaste programme.

Lisaks on Kultuuriministeerium Euroopa Komisjoni Euroopa integratsioonivõrgustiku (European Integration Network) liige, Euroopa Komisjoni riiklik roma kontaktpunkt (National Roma Contact Point – NRCP) ja esindab Eestit Euroopa Nõukogu romade ja rändlejate eksperdikomitees (Committee of Experts on Roma and Traveller Issues - ADI-ROM).

Kultuuriministeerium planeerib olla Euroopa Sotsiaalfondi (edaspidi ESF) rakendusasutus ka uuel Euroopa Liidu rahastusperioodil 2021-2027 meetmes, mis on seotud lõimumise, kohanemise ja eesti keele õppega.

Kultuurilise mitmekesisuse osakond vastutab lõimumise, sh kohanemise valdkonnaga seotud strateegilise planeerimise ning õigusaktide kaasajastamise eest.

Arenguvajadused

- Lõimumis-, sh kohanemisvaldkonna horisontaalsus nõuab protsessi edukuse tagamiseks suuremat koostööd ministeeriumide ja poliitika rakendajate vahel, sh kohalike omavalitsuste, kolmanda ja erasektoriga ning erinevate teenusepakkujate teadlikkust olemasolevatest teenustest ja omavahelist koostööd.

- Sihtrühmad ei ole teadlikud olemasolevatest teenustest, kättesaadavust piirab info killustatus. Seetõttu peaks uute tegevuste käivitamise ja sildade ehitamise kõrval sama palju tähelepanu pöörama sihtrühmade teadlikkuse tõstmisele, nii et inimestel oleks lihtne aru saada, milliseid teenuseid neile pakutakse, kuidas need üksteist toetavad ning mida teenustes osalemine neile annab.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Uue valdkondliku arengukava rakendamine.
- Tihe koostöö Eesti Linnade ja Valdade Liidu ning ministeeriumidega, et kaasata lõimumis-, sh kohanemisvaldkonna arendamisse kohalikud omavalitsused. Kultuuriministeeriumi eesmärk on välja töötada tegevused, millega KOVid saaksid valdkonda panustada ja neid rakendada.
- Sihtgrupile lõimumist, sh kohanemist toetava info ja lõimumist, sh kohanemist soodustava nõustamisteenuse kättesaadavuse tagamine.

Teenused:

Lõimumis-, sh kohanemispoliitika kujundamine

Lõimumis-, sh kohanemispoliitika planeerimine, analüüs, koostööpartneritega koostöö korraldamine ning sisendi andmine valdkondlike poliitikate kujundamiseks lõimumise kontekstis ja vastava informatsiooni kogumine toimub Kultuuriministeeriumis kultuurilise mitmekesisuse asekanstleri juhtimisel. Peamiselt toimub poliitikakujundamine õigusaktide ja regulatsioonide koostamise ning kooskõlastamise käigus. Samuti on olulisel kohal koostöö olulisemate partneritega ja avaliku kaasamise korraldamine, sh igaaastase lõimumisakadeemia (koostööseminar sidusministeeriumite esindajatega) korraldamine, kohalike foorumite korraldamine piirkondades, kus on suur osakaal teisest rahvusest inimestel.

Tegevus 1.2. Lõimumis-, sh kohanemispoliitika rakendamine

Eesmärk: Tagada võimalused erineva keele ja kultuuritaustaga inimestele aktiivseks osalemiseks Eesti ühiskonnaelus, toetada rahvusvähemuskultuure ning soodustada kogukondadevahelist koostööd, luua ühine kultuuri- ja infoväli.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev aasta)	Sihttase 1 (2022)	Sihttase 2 (2023)	Sihttase 3 (2024)	Sihttase 4 (2025)
INSA lõimumisprogrammi raames tasuta keeleõppekursuste läbinud inimeste osakaal alustanutest, % <i>Allikas:</i> Integratsiooni Sihtasutus (INSA)	66 (2020)	80	80	80	80
Võrgustik rahvusvähemuste organisatsioonide, riigi ja	Jah (2020)	Jah	Jah	Jah	Jah

teiste partnerite vahel toimib, ei/jah <i>Allikas: INSA</i>					
Loodud võimalused kontaktide tihendamiseks eestlaste ja teistest rahvustest elanike vahel, ei/jah <i>Allikas: INSA</i>	Jah (2020)	Jah	Jah	Jah	Jah
Toetatud väliseesti kultuuriseltside arv, tk <i>Allikas: INSA</i>	20 (2020)	15	15	15	15
Antud toetused vastavad sihtrühma vajadustele ja loodud on lõimumist toetav info- ja väärtusruum, ei/jah <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Jah (2020)	Jah	Jah	Jah	Jah
Romade (15-74-aastaste) hõive määr <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	21% (2019)	21	22	23	24
Kesk-, kutse või kõrgharidusega vähemalt 15aastaste romade osakaal <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	25,6 % (2019)	26%	27%	28%	29%

Tegevuse kirjeldus

Valdkonna allasutus, peamine partner ja teenuste rakendaja on INSA, mille peakontor asub Narvas. Tallinnas ja Narvas asuvad 2019. aastal tööd alustanud eesti keele majad, mis on INSA struktuuriüksused.

INSA on Eesti lõimumispoliitika peamine rakendaja ja kompetentsikeskus. Enamik INSA väljakujunenud töösuundi – keele- ja kodanikuõpe, tööturuvaldkonna tugiprojektid, rahvusvähemuste identiteedi toetamine – on osutunud integratsiooni monitooringute tulemusi arvestades lõimumisprotsesside toetamisel ja kujundamisel otstarbekaks. Sihtasutuse asutaja on Eesti Vabariik, mille nimel teostab asutajaõigusi Kultuuriministeerium.

Kultuuriministeerium planeerib olla ESFi rakendusasutus ka uuel Euroopa Liidu rahastusperioodil 2021-2027 meetmes, mis on seotud lõimumise ja eesti keele õppega.

Arenguvajadused

Vähemusrahvuste kultuuriautoomia ja rahvuskultuurid

- INSA 2017. aastal tehtud uuring „Eesti rahvusvähemuste rahvuskultuurialastes tegevustes osalemise mõju nende etnilisele identiteedile“¹⁷ näitas, et lõimumise toetamise seisukohalt on oluline, et rahvusvähemused nii saaksid osa kui ka mõistaksid ja omandaksid eesti kultuuri kui ka väärtustaksid ja hoiaksid oma päritolukultuuri. See avaldab positiivset mõju rahvusvähemuste etnilisele ja riigiidentiteedile, nende emakeele oskusele ja osalusele ühiskonnaelus. Siiski tuleb jätkuvalt tugevdada rahvusvähemuste ühingute haldusvõimekust ning toetada nende koostööd eesti organisatsioonidega.

Nõustamis- ja infosüsteem

- Elatustaseme tõus, majanduskasv ning globaalsed rändetrendid on toonud kaasa rändemahtude kasvu. Erinevate sisserändegruppide (tagasipöördjad, õpi-, töö- ja pererändajad, rahvusvahelise kaitse saajad jne) ja lühiajaliste rändevormide mitmekesisustumine mõjutab Eesti võimekust rändega toime tulla, tagada ühiskonna sidusus ning toetada lõimumist. Jätkuvalt vajavad tähelepanu ka teisest rahvusest vähelõimunud püsielanikud. Seetõttu tuleb jätkata ning edasi arendada nõustamisteenuseid, mis aitavad sihtrühmadel paremini toime tulla Eesti ühiskonnas.
- Sageli ei ole tagasipöördujate keeletase ega teadmised Eesti ühiskonnakorraldusest siin hakkama saamiseks piisavad ning suurel osal tagasirännanutest esineb kohanemisprobleeme, seda isegi üsna lühikest aega välismaal elamise korral. Kohanemisprobleemid on seotud sobiva töö leidmisega, Eestisse naasmisega tekkiva elatustaseme languse ning majanduslikult kehvema toimetulekuga. Tagasipöördujatele suunatud teenused (nõustamine, sh kogemusnõustamine, tööturu võimaluste tutvustamine, toetuste maksmine jm) vajavad ühtset arendusprotsessi. Tagasipöördumispoliitika oluliseks faktoriks ei ole ainult tagasipöördujate hulk, vaid ka sihtgrupi integreerimine vastuvõtvasse ühiskonda ning sisenemine Eesti tööturule, mistõttu tuleb leida täiendavaid võimalusi, et soodustada tagasipöördujate kohanemist Eesti ühiskonnaga.

Koostöö- ja kommunikatsioon

- Tähelepanu tuleb pöörata kogu ühiskonna väärtusorientatsioonide kujundamisele, avatud hoiakute suurendamisele ning eesti keelest erineva emakeele ja kultuuriga püsielanike ja uussisserändajate lõimumise jätkuvale toetamisele ühiskonnas. Ühiskonna sidusus sõltub ka eestlaste kaasamisvalmidusest. Senisest palju enam tuleb pakkuda tegevusi, mis kaasavad ka eestlased ning soodustada eri rahvusrühmade omavahelist suhtlemist. Jätkuvalt tuleb toetada eesti meediakanaleid, mis pakuvad vene- ja ingliskeelset informatsiooni ning tõstavad seeläbi teistest rahvustest inimeste teadlikkust Eesti ühiskonnas toimuvast.

Keeleõpe ja lõimumiskoolitused

- Riiklik, täiskasvanutele tasuta eesti keele õppe pakkumine ei vasta nõudlusele. Keeleõppe pakkumist takistavad pikad ootejärjekorrad, heal tasemel õpetajate vähesus, ebahühtlane juurdepääs keeleõppele, info puudus. Ebapiisavalt on tähelepanu pööratud eesti keele praktiseerimisele keelekeskkonnas.

Rahvuskaaslased

- Suuremat tähelepanu vajab diasporaapoliitika – seda nii Eesti diasporaa tagasipöördumisel kui ka koostööd rahvuskaaslastega. Väliseestlaskonnale suunatud kommunikatsioon vajab täiendavat edasiarendamist. Eesmärk on tõhustada koostööd ka Eesti välisesindustega, kes kohapeal eestlastega kokku puutuvad, samuti edendada koostööd ja infovahetust rahvuskaaslastega

¹⁷ https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/id_uuringu_aruanne.pdf

välisriikides. Väga oluliseks infovahetuskanaliks hajali elava eestlaskonnani jõudmisel on nii riigi kui väliseestlaskonna huvisid ja vajadusi ühendav veebiportaal, mis koondab väliseestlaskonna vajadusi riigipoolsete teenuste ja nende saamise võimaluste kohta Eestis ja ka vahendab uudisvääruslikku infot riigipoolsetest tegevustest diasporaa suunal.

Koostöö kohalike omavalitsustega

- Senisest suuremat tähelepanu vajab kohalike omavalitsuste koostöö lõimumisvaldkonnas riigiga. Piirkondades, kus on teise kodukeelega rahvastiku väike osakaal, on ka kohalikel omavalitsustel vähene valmisolek kohanemis- ja lõimumisvaldkonna küsimustega tegelemiseks, samuti võivad puududa teadmised juba olemasolevatest riigiteenustest. Enamikus kohalike omavalitsuste arengukavades ei ole kohanemis- ja lõimumisvaldkonnaga tegelemist eraldi esile tõstetud. Tihedam koostöö kohalike omavalitsustega on vajalik nii pikaajaliste vähelõimunud püsielanike, uussisserändajate ja riiki tagasi pöörduvate rahvuskaaslastele mõeldud kohanemise ja lõimumise teenuste elluviimisel.

Romad

- Eesti roma kogukonna esindajad on ülejäänud ühiskonnaga võrreldes madala haridustasemega. Sellest tingituna on neil teistest enam raskusi tööturule pääsemise ja seal püsimisega ning kaasaegsesse ühiskonda lõimumisega. Romad osalevad vähe kodanikuühiskonna organisatsioonides, usaldavad teistest rahvustest oluliselt vähem riigiinstitutsioone ning tajuvad ka märksa sagedamini sallimatust oma rahvuse tõttu.¹⁸ Romade sotsiaalmajandusliku lõimumise soodustamiseks, seda toetava roma rahvuskultuuri ja identiteedi tugevdamiseks ning kogukonna suhtes levinud stereotüüpide hajutamiseks on oluline tõhusamalt toetada roma noorte haridusteed, romade osalust avalikes teenustes, roma kodanikuühiskonna organisatsioonide teket ja võimekust ning roma kultuuri ja ajaloo tutvustamist Eesti elanikele.

Programmiperioodi olulisemad tegevussuunad ja uued algatused:

Vähemusrahvuste kultuuriautonoomia ja rahvuskultuurid

- Jätkatakse rahvusvähemuste, sh hõimurahvaste¹⁹ kultuuriseltside ja nende katusorganisatsioonide ning vähemusrahvuste kultuuriomavalitsuste toetamist.
- Jätkub 2018. aastal Kultuuriministeeriumi käivitatud ja Euroopa Komisjoni toetatud romade lõimumist toetav projekt ESTROM²⁰, et edendada lõimumise sidusrühmade, romade, kohalike omavalitsuste ja riigiinstitutsioonide koostööd ning dialoogi.

Hõimurahvad

- Toetatakse kultuurivahetust hõimurahvastega ning MTÜ Fenno-Ugria Asutuse tegevust, mis arendab sidemeid soome-ugri rahvaste vahel, hõimurahvaste omavahelist kultuurivahetust ja kultuurikontakte ning riiklikku tähtpäeva – hõimupäeva tähistamist.

¹⁸ L. Karabeshkin, N. Derman. Eesti romade kuuluvustunne ja osalemine ühiskonnaelus. Tallinn, 2018.

¹⁹ Hõimurahvad – soome-ugri (liivi, vadja, lüüdi, isuri, ingerisoomi, karjala, vepsa, saami, ersa, mokša, mari, udmurdi, komi, handi, mansi) ning samojeedi (neenetsi, eenetsi, nganassaani ja sõlkupi) keelt ja kultuuri kandvad riigita rahvad. Eestlased, soomlased ja ungarlased on omariiklusega soome-ugri rahvad.

²⁰ <https://www.eestiromad.ee/>

Nõustamis- ja infosüsteem

- Jätkub rahvusaaslastele kohanemisteenuste pakkumine ja tugivõrgustiku loomine tagasipöördumise soodustamiseks, sh koostöö kohalike omavalitsustega.
- Jätkatakse roma mentoriteenuse pakkumist kohalikes omavalitsustes eesmärgiga tõsta ebasoodsas sotsiaal-majanduslikus olukorras olevate romade teadlikkust oma õigustest ja kohustustest, parandada avaliku sektori suutlikkust nende õiguste tagamiseks ning ületada staatusepõhised lõhed ja mitteroma kogukondade vahel.
- Jätkatakse uussisserändajatele, sh tagasipöödujatele, Eesti ühiskonda, keelt ja kultuuri tutvustava kohanemisprogrammi pakkumist.
- Välja on töötatud ning kohalikes omavalitsustes rakendatud kohanemis- ja lõimumisrajad vastavalt sündmusteenuste metoodikale.

Koostöö- ja kommunikatsioonitegevused

- Tihendatakse eri rahvustest inimeste kontakte, milleks arendatakse teenuseid spordi ja kultuuri valdkonnas.
- Ellu on viidud ristmeediaprogramme suurendamaks sotsiaalset sidusust ning tõstmaks ühiskonnas teadlikkust Eestis elavatest teiste riikide kodanikest.
- Toetatakse (riigi)asutusi ja organisatsioone muukeelse infovahetuse parendamiseks.
- Uute teenuste infoga täiendatakse ja muudetakse mitmekeelseks portaal globalestonian.com.

Keeleõppe- ja lõimumiskoolitused

- Tõhustatakse eesti keele omandamist. Eesti keele oskajate ja aktiivselt kasutajate hulk kasvab. Kõikidele soovijatele on tagatud kvaliteetne eesti keele õpe ja motiveeriv suhtluskeskkond. Aidatakse kaasa eesti keele majade rakendamisele. Eesti keele majad on loodud INSA üksusena Tallinnasse ja Narva, kus eesti keele õpe ja seda toetavad teenused käivituvad selleks sisseseatud ruumides tervikmahus 2019. aastal. Eesti keele majades korraldatakse tasuta eesti keele kursusi ja muid tegevusi, mis võimaldavad keelt vahetult kasutada.
- Jätkatakse täiskasvanutele eesti keele õpet pakkuvate õpetajate täiendkoolitustega, suuremat tähelepanu vajavad ka mitteformaalsed keeleõppetegevused eesti keele praktiseerimiseks. Vajalikud on investeeringud IT-lahendustesse, et luua täiendavaid keeleõppevõimalusi.
- Eesmärgiga suurendada vene ja eesti õppekeele üldhariduskoolide õpilastele vanuses 15-18 eluaastat kommunikatiivset keeleoskust, korraldatakse neljänädalasi õpilasvahetusi eri õppekeele üldhariduskoolide vahel. Õpilasvahetused toetavad käimasolevat haridusreformi ja üleminekut gümnaasiumiastmes eestikeelsele õppekeelele.
- Ellu on viidud kohanemisprogrammi keelemoodulid.

Rahvuskaaslased

- Välismaal tegutsevad eesti kultuuriseltsid aitavad oma tegevuse kaudu kaasa eesti keele ja kultuuri hoidmisele ja arengule maailmas, Eesti kultuurisündmuste vahendamisele ning Eesti riigiga ühtekuuluvustunde kujundamisele väliseesti kogukondades. Toetusmeedet rakendab INSA. Meede aitab kaasa Eesti maine ja mõjukuse kasvule välismaal, Eesti kultuuri rahvusvahelistumisele ja ekspordipotentsiaali realiseerimisele. Korraldatakse rahvuskaaslaste keele- ja kultuurilaagreid 13-18-aastastele väliseesti noortele.
- Aastaringelt hoitakse töös ja arendatakse GlobalEstonian.com veebiportaali, mille Eestlaste Kesknõukogu Kanadas andis 2019. aastal üle INSAle.

Romad

- Romade haridusliku- ja sotsiaalmajandusliku lõimumise toetamiseks pakub INSA mentoriteenust kohalikes omavalitsustes. Teenus keskendub eelkõige roma laste ja noorte haridustee ja romade kultuurielu toetamisele ning romade kaasamisele üldistesse avalikesse teenustesse.
- Jätkatakse romade lõimumist toetava võrgustiku arendamist ja roma kodanikuühiskonna võimendamist.
- Roma kultuuri ja ajaloo tutvustamise kaudu vähendatakse roma kogukonna suhtes levinud eelarvamusi ja negatiivseid stereotüüpe.

Välisvahendid, Euroopa Sotsiaalfond

- Uuel ESF perioodil vastutab Kultuuriministeerium järgmiste tegevuste eluviimise eest: avalikkuse teavitamine rände-, kohanemis- ja lõimumisteemadel; keeleõppe- ja lõimumiskoolitused (sh tegevused keele praktiseerimiseks ning side riigiga); kogukondade vaheliste kontaktide edendamine; lõimumise, sh kohanemise toetamine kohalikul tasandil; kohanemisprogrammi pakkumine ja uussisserändajate nõustamine; mitte-eestlaste ja tagasipöördujate tööturul konkurentsivõimet tõstvate toetavate tegevuste rakendamine ning sotsiaalmajanduslike lõhede vähendamine.

Teenused:

Vähemusrahvuse kultuuriautonoomia toetamine

Vähemusrahvuse kultuuriomavalitsuste toetamine vähemusrahvuse kultuuriautonoomia seadusest tulenevate eesmärkide täitmiseks. Teenuse sihtrühm on vähemusrahvuse kultuuriomavalitsused, kes vastavad vähemusrahvuse kultuuriautonoomia seaduses ettenähtud kultuuriomavalitsuse tingimustele. Teenuse eesmärk on luua tingimused kultuuriomavalitsustele vähemusrahvuse kultuuriautonoomia seadusest tulenevate eesmärkide täitmiseks seaduse ajakohastamise ning riigieelarvest eraldatavate toetuse kaudu.

Rahvuskultuuride toetamine

Toetatakse partnerorganisatsioone rahvuskultuuride säilitamiseks ja edendamiseks. INSA rakendab Kultuuriministeeriumi taotlusvoore rahvusvähemuste katusorganisatsioonide tegevustoetuseks, samuti jagatakse rahvusvähemuste organisatsioonidele projektitoetusi.

Nõustamis- ja infosüsteemi elluviimise toetamine

INSA nõustamis- ja infosüsteemi arendamise ja rakendamise toetamine. Teenuse kasutamisega tagatakse teenuses osalejatele (vähelõimunud püsielanikud, uussisserändajad, tagasipöördujad, nõustajad, kes töötavad teiste ministriumide valitsemisalades, kohalikud omavalitsused) lõimumiseks vajaliku informatsiooni kättesaadavus.

Koostöö- ja kommunikatsioonitegevuste toetamine

Partnerorganisatsioonide toetamine koostöö edendamiseks. Kultuuri ja spordi valdkonna projektide elluviimise toetamine Eesti eri piirkondades INSA rakendatavate taotlusvoorude kaudu. INSA kaudu edendatakse lõimumisega tegelevate ja lõimumist toetavate organisatsioonide koostööd, tihendatakse rahvustevahelisi kontakte Eestis, suurendatakse ühist infovälja ja teadlikkust kultuurilisest mitmekesisusest.

Keeleõppe- ja lõimumiskoolituste pakkumise toetamine

INSA korraldatavate lõimumise koolitusmoodulite (kodakondsuseksamiks ettevalmistuse mooduli, kultuurimooduli, keeleõppemooduli (eesti keele oskuse A1-, A2-, B1-, B2- ja C1- taseme kursused ning keeleline ja kultuuriline kümbelus)) toetamine. INSA loodud eesti keele majade üksuste põhitegevuse ja Tartu Ülikooli eesti keele õpetamisega seotud tegevuste toetamine. Toetuse kaudu edendatakse vähelõimunud püsielanike ja uussisserändajate eesti keele oskust, ettevalmistust Eesti kodakondsuse eksamiks ning nende osalemist Eesti kultuuri- ja ühiskonnaelus, täiskasvanute eesti keele õpetajate täiendkoolitusi.

Rahvuskaaslaste toetamine

Välismaal elavate eestlaste lastele ja noortele keelelaagrite korraldamise toetamine INSAle eraldatud toetuse kaudu. Välismaal elavate eestlaste kultuuriprojektide läbiviimise ja tagasipöördujate toetamine INSA rakendatavate taotlusvoorude kaudu ning nõustamine tagasipöördumise eel ja järel. Partnerorganisatsioonide toetamine ja portaali globaestonian.com arendamine.

Kohanemispoliitika rakendamine

Koostöös avaliku, era- ja kolmanda sektoriga pakutakse sihtrühmapõhiseid ja kohanemist toetavaid kliendikeskseid kohanemisteenuseid.

Eestis elavad inimesed on ühtses usaldusväärses Eesti inforuumis ning tänu vajaduspõhistele infokanalitele on inimesed hästi kursis Eestis toimuvaga. Tagatud on regulaarne, selge, faktitõpne ja ühtne kohanemis- ning lõimumisalane avalik kommunikatsioon. Selle tulemusel suurenevad Eesti elanikkonna teadmised kohanemisest, inimõigustest ja võrdsest kohtlemisest ning väheneb ühiskonna polariseerumine. Toetatud on avaliku, era- ja kolmanda sektori organisatsioonide suutlikkus pakkuda tulemuslikult teenuseid inimestele, kelle emakeel ei ole eesti keel. Ka kohaliku omavalitsuse ükskused pakuvad senisest enam kohanemis- ja lõimumisteenuseid. Samuti on parandatud partnerlussuhteid, et kohanemis- ja lõimumisteenuste pakujate koostöö oleks tõhus ja pooled oleksid oma rollidest teadlikud.